

Seçkilərin Monitorinqi və Demokratiyanın Tədrisi Mərkəzinin
9 fevral 2020-ci ildə Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinə keçiriləcək növbədənənar
seçkilərdə namizədlərin irəli sürülməsi və qeydiyyatı mərhələsi üzrə müşahidələrinə dair
ARALIQ HESABATI

I. XÜLASƏ

9 fevral 2020-ci ildə Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinə keçirilən növbədənənar parlament seçkiləri ilə bağlı Seçkilərin Monitorinqi və Demokratiyanın Tədrisi Mərkəzi (SMDT) uzunmüddətli qaydada müşahidəçilik fəaliyyətini icra edir.

SMDT namizədlərin irəli sürülməsi və qeydiyyatı dövrünü seçki komissiyalarında qeydiyyatdan keçmiş 18 nəfər könüllü müşahidəçinin məlumatları, habelə seçki komissiyaları üzvləri, siyasi partiyalar, namizədlər, onların nümayəndələri ilə birbaşa ünsiyyət əsasında daxil olan məlumatlar üzrə dəyərləndirib.

SMDT qeyd edir ki, 2015-ci ildə keçirilmiş sonuncu parlament seçkiləri ilə müqayisədə növbədənənar parlament seçkiləri öncəsi siyasi fəallıq artaraq, müstəqil qaydada seçki prosesinə qatılan namizədlərin sayının çoxluğu ilə diqqət çəkib. Bununla belə seçkilər ərəfəsində siyasi azadlıqlar, xüsusilə sərbəst toplaşmaq, birləşmək və ifadə azadlıqlarından istifadə üçün məhdudiyətlər aradan qalxmayıb və bu tendensiya hazırkı seçkinin demokratikliyinə mənfi təsir edən faktor kimi qalmaqdadır.

SMDT təəssüflə qeyd edir ki, 2020-ci il növbədənənar parlament seçkiləri ərəfəsində mövcud Seçki Məcəlləsi ATƏT-in Demokratik Təsisatlar və İnsan Hüquqları Bürosu ilə Avropa Şurasının Venesiya Komissiyasının birgə tövsiyələri əsasında təkmilləşdirilməyib, bu qanunun məhdudlaşdırıcı müddəaları, o cümlədən seçkiqabağı təşviqat müddətinin azlığı ilə bağlı qaydalar əlverişli rəqabət mühitini təmin etmir.

SMDT namizədlərin irəli sürülməsi və qeydiyyatı mərhələsində bəzi qanun pozuntuları qeydə aldığı bəyan edərək, bu halların 2005-ci ildən bəri müşahidə etdiyi bütün parlament seçkiləri üçün səciyyəvi olduğunu qeyd edir. Pozuntular əsasən bəzi müxalif və müstəqil namizədlərə icra strukturları, seçki komissiyaları və ya işlədikləri müəssisələrin rəhbərlikləri tərəfindən namizədlərdən imtina etmələri üçün təzyiqlər, bəzi hallarda isə imza vərəqlərinin verilməsindən imtina halları, imzatoplama prosesində iştirak edən şəxslərə maneələrin yaradılması ilə müşayiət olunub.

SMDT seçki komissiyalarının fəaliyyətində şəffaflığın təmin edilməsi ilə bağlı təkmilləşmə qeydə almayıb. Namizədlərin irəli sürülməsi və qeydiyyatı dövründə MSK-nın onlayn məlumat mərkəzi çalışmayıb. Xüsusilə namizədlərlə bağlı məlumatların açıqlanması bu mərhələnin sonunadək yubanıb. Namizədlərin irəli sürülməsi mərhələsi başa çatandan sonra məlumatlar 11 yanvar 2020-ci ildə onlayn məlumat mərkəzinə yerləşdirilsə də, bu məlumatlar

namizədlərin imza vərəqlərinin qəbul etməsi, geri qaytarması və qeydə alınması barədə zəruri tarixləri göstərmir.

SMDT hesab edir ki, seçkilərin növbəti mərhələlərində seçki iştirakçılarında təzyiqlərin qarşısı alınmalı, inzibati resurslardan sui-istifadə təcrübəsinə son qoyulmalı, MSK qanun pozuntularına yol verən icra hakimiyyəti nümayəndələrinin məsuliyyətə cəlb olunub cəzalandırılması üçün zəruri addımlar atmalıdır.

SMDT tövsiyə edir ki, seçki şikayətləri ərizəçilərin iştirakı ilə həm seçki komissiyaları, həm də məhkəmələrdə hərtərəfli araşdırılmalı, şikayətlərə baxılarkən milli qanunvericiliklə yanaşı Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin seçki hüquqlarının pozulması ilə bağlı qərarları diqqətə alınmalıdır.

II. GİRİŞ

9 fevral 2020-ci ildə Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinə keçirilən növbədənəkar parlament seçkiləri ilə bağlı Seçkilərin Monitorinqi və Demokratiyanın Tədrisi Mərkəzi (SMDT) uzunmüddətli müşahidəçilik fəaliyyətini icra edir.

SMDT-nin hazırkı aralıq hesabatı namizədlərin irəli sürülməsi və qeydiyyatı dövrünü əhatə etməklə seçki komissiyalarında qeydiyyatdan keçmiş 18 nəfər könüllü müşahidəçinin dəstəyi ilə hazırlanıb. Müşahidəçilərin təqdim etdiyi məlumatlarla yanaşı, SMDT seçki komissiyaları üzvləri, siyasi partiyalar, müxtəlif namizədlər, onların nümayəndələri ilə ünsiyyət nəticəsində daxil olan məlumatları təhlil edib. Toplanan məlumatlar zərurət yarandıqda seçicilər, seçki komissiyası üzvləri və digər uyğun şəxslərlə dəqiqləşdirilib.

Aralıq hesabatı həmçinin seçki öncəsi hüquqi mühit və siyasi vəziyyət, seçki komissiyalarının fəaliyyəti üzrə müşahidələr daxil edilib.

SMDT Azərbaycanda azad və ədalətli seçkilərin keçirilməsi, vətəndaş cəmiyyəti və demokratiyanın inkişafı sahəsində fəaliyyət göstərən qeyri-hökumət təşkilatıdır.

SMDT (keçmiş SMM) 2001-ci ildən Azərbaycanda keçirilən 15 seçkinin monitorinqini həyata keçirib. Seçkilərin monitorinqi ilə bağlı SMDT indiyədək 14000 nəfərdən artıq vətəndaşa 600-dən çox təlim keçib və onların seçki komissiyalarında akkreditə olunmalarına hüquqi-texniki yardım göstərib.

SMDT ATƏT-ə üzv olan ölkələrin vətəndaş cəmiyyəti təşkilatlarını (VCT) birləşdirən Seçkilərin Monitorinqi Təşkilatlarının Avropa Şəbəkəsi (ENEMO), Şərq Tərəfdaşlıq ölkələrinin Vətəndaş Cəmiyyəti Forumu, Demokratik Seçkilər üzrə Avropa Platformasının (EPDE) və Yerli Seçki Müşahidəçilərinin Qlobal Şəbəkəsinin üzvüdür. SMDT seçkilərin müşahidəsi sahəsində Yerli Seçki Müşahidə Təşkilatlarının Qlobal Bəyannaməsinin¹ prinsipləri əsasında fəaliyyət göstərir.

III. SEÇKİQABAĞI SİYASİ MÜHİT

¹ Yerli Seçki Müşahidə Təşkilatlarının Qlobal Bəyannaməsi, <https://gndem.org/declaration-of-global-principles/>

2015-ci ildə keçirilmiş sonuncu parlament seçkiləri ilə müqayisədə növbədənənar parlament seçkiləri öncəsi siyasi fəallıq artaraq, müsbət yüksəliş nəzərə çarpmağa başlayıb. Bu proses daha çox müstəqil qaydada seçki prosesinə qatılan müxalif gənc namizədlərin sayının artması ilə diqqət çəkib. Bəzi müxalif siyasi təşkilatlar növbədənənar seçkilərin azad və ədalətli qaydada keçiriləcəyinə ümummilli inamsızlıq olduğunu əsas götürərək, iştirak etməkdən imtina ediblər. Məsələn, 2013-cü ilin prezident seçkisi ərəfəsində təsis olunmuş Demokratik Qüvvələrin Milli Şurası əlverişli seçki mühitinin olmadığını əsas göstərərək seçkiləri boykot edib.² Müsavat, Real Partiyaları və Nida Vətəndaş Hərəkatı kimi müxalif təşkilatlar seçkilərdə iştirak barədə qərar qəbul ediblər.³⁴

Seçkilər ərəfəsində siyasi azadlıqlar, xüsusilə sərbəst toplaşmaq, birləşmək və ifadə azadlıqlarından istifadə üçün məhdudiyyətlər aradan qalxmayıb.

19 yanvar 2019-cu ildə Bakı şəhərində Milli Şuranın təşkil etdiyi izdihamlı etiraz aksiyasından sonra⁵ mərkəzi meydanlarda etiraz yürüşü və aksiyaların keçirilməsinə icazə verilməyib. Paytaxtın mərkəzinə yaxın yerlərdə etiraz aksiyalarının keçirilməsi ilə bağlı müxalif partiyaların müraciətlərinə Bakı Şəhər İcra Hakimiyyəti ya icazə verməyib və ya şəhərdən uzaq yerlər təklif edib. Razılaşdırılmamış etiraz aksiyaları isə polisın aşırı güc tətbiqi ilə dağıdılıb.⁶ Ölkədə fərqli siyasi baxışlarına görə təqiblər və təzyiqlər seçki ərəfəsində də müşahidə olunub. Müstəqil hüquq müdafiəçilərindən ibarət İşçi Qrupun açıqladığı siyasi məhbus siyahısına əsasən 5-i jurnalist olmaqla hazırda 112 nəfər siyasi motivlərlə həbsdədir.⁷

Ölkədə müxalifətin və müstəqil şəxslərin yeganə tribunası kimi sosial media vasitələri aktuallığını qorusa da, internet mediası vaxtaşırı qadağalara məruz qalır. Bir çox xəbər portalları, o cümlədən Azadlıq radiosu, Azadlıq qəzeti, Meydan TV-nin veb səhifələrinə bütün ölkə ərazisində giriş məhdudlaşdırılıb.

IV. HÜQUQİ MÜHİT

Azərbaycan Konstitusiyasına görə, qanunvericilik hakimiyyətini Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi həyata keçirir. Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi 5 il müddətinə seçilən 125 deputatdan ibarətdir. Azərbaycan Respublikasının 18 yaşına çatmış hər bir vətəndaşı qanunla müəyyən edilmiş qaydada Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin deputatı seçilə bilər. Məhkəmənin qərarı ilə fəaliyyət qabiliyyətsizliyi təsdiq olunmuş şəxslərin isə seçkilərdə iştirak etmək hüququ tanınmır.⁸ Vətəndaşların parlament seçkilərində namizəd olmaq hüquqlarının hansı hallarda məhdudlaşdırıla biləcəyi Konstitusiyada göstərilib.⁹

Qeyd edək ki, 26 sentyabr 2016-cı ildə keçirilən referendum nəticəsində Konstitusiyaya əlavə edilən 98-1-ci maddə prezidentin Milli Məclisi buraxması və növbədənənar seçkilərin təyin

² <https://bit.ly/2tXMTII>

³ <https://bit.ly/2tbt8gA>

⁴ <https://bit.ly/2QXNjY4>

⁵ Milli Şuranın 19 yanvar 2019-cu il mitinqi, <https://www.bbc.com/azeri/azerbaijan-46931208>

⁶ SMDT-nin 19 -20 oktyabr etiraz aksiyaları ilə bağlı bəyanatı, <https://bit.ly/2sx6oY0>

⁷ Vahid siyasi məhbus siyahısı üzrə İşçi Qrupun yenilənmiş siyahısı, 25.11.2019, <https://bit.ly/2ukFtyS>

⁸ Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası, Maddə 56.2

⁹ Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası, Maddə 85.

etməsinin ümumi qaydalarını müəyyən edir. Ancaq hazırkı növbədənənar seçkilərlə bağlı bu müddəadan istifadə ölkənin müxtəlif ekspertləri və siyasi institutları arasında fikir ayrılığı yaradıb. Belə ki, bir çox hüquq eksperti Konsitusiyanın parlamentə özünü buraxmaq və ya özünü buraxmaq üçün prezidentə müraciət etmək səlahiyyəti vermədiyini, bu səbəbdən prezidentin bu qərar əsasında parlamenti buraxmasının Konstitusiyaya uyğun olmadığını iddia edir.

Parlamentdə çoxluq təşkil edən Yeni Azərbaycan Partiyasından olan deputatların təşəbbüsü ilə Milli Məclis 2 dekabr 2019-cu ildə Beşinci çağırış Milli Məclisin buraxılması üçün ölkə prezidentinə müraciət qəbul etdi. Prezident İlham Əliyev qərarın Konstitusiyaya uyğun olub-olmadığını müəyyən etmək üçün Konstitusiya Məhkəməsinə sorğu göndərüb. Konstitusiya Məhkəməsi qərarın və bu qərar əsasında prezidentin parlamenti buraxmasının Konstitusiyanın 98-2 maddəsinə uyğun olması barədə qərar qəbul edib.¹⁰ Bundan sonra ölkə başçısı Milli Məclisin buraxılması və növbədənənar parlament seçkilərinin keçirilməsi ilə bağlı sərəncam imzalayıb.¹¹ Sərəncama əsasən növbədənənar parlament seçkilərinin keçirilmə tarixi olaraq, 9 fevral 2020-ci il müəyyən edilib.

Parlament seçkilərinin keçirilməsi Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası¹², Seçki Məcəlləsi¹³, həmçinin Siyasi partiyalar haqqında qanun, Sərbəst toplaşmaq azadlığı haqqında qanun, Cinayət Məcəlləsi, İnzibati Xətalər Məcəlləsi və digər müvafiq qanunvericilik aktları ilə tənzimlənilir.

2010-cu il parlament seçkilərini uzunmüddətli qaydada müşahidə etmiş ATƏT-in Demokratik Təsisatlar və İnsan Hüquqları Bürosunun Yekun hesabatında yer alan tövsiyələr, habelə daha öncəki illərdə Avropa Şurasının Venesiya Komissiyasının Seçki Məcəlləsinin təkmilləşdirilməsi ilə bağlı irəli sürdüyü tövsiyələr son 10 il ərzində nəzərə alınmayıb, bu yöndə hər hansı dəyişikliklər baş verməyib.

V. NAMİZƏDLƏRİN İRƏLİ SÜRÜLMƏSİ VƏ QEYDİYYATI

Seçki Məcəlləsinə görə namizəd öz təşəbbüsü ilə və ya aktiv seçki hüququ olan seçicilər, siyasi partiya və siyasi partiyalar bloku tərəfindən irəli sürülə bilər.¹⁴ Birməndatlı seçki dairəsi üzrə namizədləri siyasi partiyalar, siyasi partiyaların blokları, həmin seçki dairəsində daimi yaşayan, seçki hüququ olan Azərbaycan Respublikasının vətəndaşları irəli sürə bilərlər.¹⁵ Namizədin müdafiəsi üçün onun irəli sürüldüyü seçki dairəsinin ərazisində seçicilərin azı 450 imzası toplanmalıdır.¹⁶

¹⁰ Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumunun qərarı, 04 dekabr 2019, <http://www.constcourt.gov.az/decision/1096>

¹¹ Milli Məclisin buraxılması və Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisinə növbədənənar seçkilərin təyin edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı, 05 dekabr 2019, <https://president.az/articles/35112>

¹² Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının V Fəslə

¹³ Azərbaycan Respublikasının Seçki Məcəlləsi, (27 may 2003-cü ildə qəbul edilib) <http://www.e-qanun.az/code/17>

¹⁴ Seçki Məcəlləsi, Maddə 53

¹⁵ Seçki Məcəlləsi, Maddə 146

¹⁶ Seçki Məcəlləsi Maddə 147

5.1. Rəsmi məlumat

Namizədlərin irəli sürülməsi və qeydiyyatı prosesi 6 dekabr 2019-cu ildə başlayıb və 17 yanvar 2020-ci ilədək davam edib. MSK-nın açıqlamasına görə, 2431 nəfər namizədliyini irəli sürsə də, onlardan 2358 nəfərin namizədliyinin irəli sürülməsi təsdiqlənib. Namizədliyinin irəli sürülməsi təsdiq olunmuş şəxslərdən 2247 nəfər imza vərəqələrini götürüb. İmza vərəqələrini doldurub qaytaran 1774 nəfərdən 1560 nəfərin deputatlığa namizədliyi qeydə alınıb.¹⁷

Seçki Məcəlləsinə görə, siyasi partiyaların seçki blokları ən azı iki siyasi partiya tərəfindən yaradıla bilər. Eyni zamanda qanuna görə, birmandatlı seçki dairələrinin 60-dan çoxunda namizədləri qeydə alınmış siyasi partiyaların dövlət teleradio verilişləri təşkilatının kanallarında pulsuz efir vaxtı almaq hüququ var.¹⁸

Seçkilərdə 21 siyasi partiya iştirak edəcək.¹⁹

Hakim Yeni Azərbaycan partiyası tərəfindən namizədliyi irəli sürülmüş 123 nəfərin hamısı qeydiyyata alınıb. Bununla belə pulsuz efir vaxtı haqqı əldə edən YAP ödənişsiz efir vaxtından imtina edib.

Müsavat Partiyası 81 nəfərin namizədliyini irəli sürsə də, onlardan 60 dairədən 64 nəfərin namizədliyi qeydə alınıb. Partiya 60 dairədə namizədi qeydə alındığı üçün ödənişsiz efir vaxtı əldə edə bilməyib. Real Partiyasının təşəbbüsü ilə qurulan “Real Cümhuriyyətçilər” blokunun namizədliyini irəli sürdüyü 42 nəfərdən 31-nin namizədliyi qeydə alınıb. Eyni şəkildə Nida Vətəndaş Hərəkatının bir qrup ictimai fəalla birgə təsis etdiyi “Hərəkət bloku”nun namizədliyini irəli sürdüyü 18 nəfərdən 16-nin namizədliyi qeydə alınıb. Müxalif namizədləri təmsil edən ittifaqlar seçki bloku yaratmaq üçün qanunvericiliklə müəyyən edilmiş kriteriyalara cavab vermədiyi üçün MSK-da seçki blokları kimi qeydiyyatdan keçə bilməyiblər.²⁰

2015-ci il parlament seçkiləri ilə müqayisədə YAP-ın irəli sürdüyü namizədlərin 75 nəfəri yeni şəxslərdir. Son çağırış Milli Məclisdə YAP-ı təmsil etmiş millət vəkillərindən 18 nəfərin namizədliyi yenidən irəli sürülməyib. Bütövlükdə Milli Məclisdə son 4 ildə təmsil olunmuş 30 deputat yenidən namizəd olmayıb.

5.2. Namizədlərin irəli sürülməsi üzrə müşahidələr

SMDT namizədlərin irəli sürülməsi və qeydiyyatı mərhələsində xeyli qanun pozuntuları qeydə alınıb. Qanun pozuntuları əsasən müxalif partiya üzvlərinə və müstəqil namizədlərə qarşı baş verib. Bir çox namizədlərə icra strukturları, seçki komissiyaları və ya işlədikləri müəssisələrin rəhbərlikləri tərəfindən namizədlikdən imtina etmələri üçün təzyiqlər edilib, bəzi hallarda imza vərəqlərinin verilməsindən imtina edilib, imzatoqlama prosesində iştirak edən şəxslərə təzyiqlər edilib.

a) Namizədliyin irəli sürülməsinə inzibati məhdudiyyətlər

¹⁷ <https://bit.ly/2NMcAmi>

¹⁸ Seçki Məcəlləsi, Maddə 80

¹⁹ <https://bit.ly/37elMXb>

²⁰ Seçki Məcəlləsi, Maddə 50.1

Namizədliyin irəli sürülməsi zamanı bəzi Dairə Seçki Komissiyalarının namizədlərə imza vərəqələrinin verilməsindən və ya artıq sayda verilməsindən imtina etməsi, namizədliyini irəli sürmək istəyən şəxslərin sənədlərinin qəbul edilməsinin yubadılması halları qeydə alınıb.

54 sayılı Şabran-Siyəzən seçki dairəsindən Müsavat partiyası tərəfindən namizədliyi irəli sürülmüş Mərdan Mehdili imzaları toplayıb zəruri sənədlərlə təqdim etsə də, Dairə Seçki Komissiyası sədri Saleh Təhməzov sənədləri qəbul etməkdən imtina edib. Namizəd MSK-ya şikayət etdikdən sonra DSK sənədləri qəbul edib. **29 sayılı Səbail seçki dairəsindən** namizədliyini irəli sürmüş Bəxtiyar Hacıyev də oxşar situasiya ilə qarşılaşıb.

110 sayılı Zaqatala seçki dairəsindən öz təşəbbüsü ilə namizədliyini irəli sürmüş Rəhman Rəsulzadəyə imza vərəqələrinin verilməsi son günə qədər yubadılıb, yalnız sonuncu gündə imza vərəqələri ilə təmin edilib və gün ərzində zəruri imzaları toplayıb təhvil verməli olduğu bildirilib.

Müxalif və müstəqil namizədlərin qarşılaşdığı əsas pozuntulardan biri namizədliyini irəli sürmüş şəxslərin özlərinə, yaxın qohumlarına və onlara imza toplanmasında dəstək verən şəxslərə yerli icra qurumları, işlədikləri müəssisələrin rəhbərliyinin göstərdiyi təzyiqlər olub. Bəzi hallarda seçicilər namizədlərə verdikləri imzalardan imtinaya məcbur ediləblər.

91 sayılı Ucar seçki dairəsi üzrə Müsavat partiyasının irəli sürdüyü namizəd Teymur Məmmədov ona imza verən seçicilərə təzyiqlik edildiyini, bəzi şəxslərin imtina ərizəsi yazmağa məcbur qaldığını bildirib. DSK sədri Abdurəzaq Abbasov namizədə bildirib ki, imzaları təqdim etdikdən sonra 15 nəfər ərizə ilə müraciət edərək, ona verdikləri imzalarını geri götürüblər.

73 sayılı Lənkəran şəhər seçki dairəsindən öz təşəbbüsü ilə namizədliyini irəli sürmüş Baba Məmmədlilər imza toplamaqda dəstək verən Lənkəran Dövlət Universitetinin tələbələri universitetdən qovulacaqları ilə hədələnilər.

113 sayılı Şəki şəhər seçki dairəsindən öz təşəbbüsü ilə namizədliyini irəli sürmüş Razim Rzayevə işlədiyi İncə-Zunud kənd orta məktəbinin direktoru Məhərrəm Məhərrəmli təzyiqlik edərək, namizədlikdən imtina etməsini tələb edib. Ona namizədliyini geri götürməzsə işdən çıxarılaçağı ilə bağlı xəbərdarlıq edilib.

114 sayılı Şəki kənd seçki dairəsindən namizədliyi VHP tərəfindən irəli sürülmüş Pünhan İmamov, **78 sayılı Lerik kənd seçki dairəsindən** namizədliyi Müsavat partiyası tərəfindən irəli sürülmüş Tahir Hüseynov və **84 sayılı Füzuli seçki dairəsindən** namizədliyi Müsavat partiyası tərəfindən irəli sürülmüş Osman Kazımov da oxşar təzyiqlərlə üzləşdiklərini bildiriblər.

110 sayılı Zaqatala seçki dairəsindən öz təşəbbüsü ilə namizədliyini irəli sürmüş Fariz Həsənlilər qarşı DSK sədri Fikrət Mustafayev tərəfindən fiziki zor tətbiq edilib. Belə ki, DSK sədri 9 yanvar 2020-ci ildə komissiyanın binasında, çoxsaylı insanların gözü qarşısında Fariz Həsənlilin üzünə yumruqla vurub. F.Həsənlilər hadisə ilə bağlı MSK-ya və Respublika Prokurorluğuna şikayət edib. Eyni dairədən Müsavat partiyası tərəfindən namizədliyi irəli sürülmüş Saleh Sultanov Zaqatala Rayon İcra Hakimiyyətinin başçısı Mübariz Əhəmdzadə ilə görüşə çağırılıb, icra başçısı ona hədə-qorxu gələrək namizədlikdən imtina etməsini tələb edib.

Keçmiş siyasi məhbuslar arasında azadlığa çıxmış bəzi fəallar məhkumluqlarının hələ də davam etməsi nəticəsində namizədliklərini irəli sürə bilməyiblər.

15 sayılı Yasamal birinci seçki dairəsindən öz təşəbbüsü ilə namizədliyini irəli sürmüş Rəsul Cəfərov, **20 sayılı Nərimanov seçki dairəsindən** namizədliyini irəli sürmüş Zaur Qurbanlı, **25 sayılı Nizami (Gəncə) ikinci seçki dairəsindən** namizədliyini irəli sürmüş İlkin Rüstəmzadənin namizədlikləri məhkumluqlarının olması səbəbiylə müvafiq DSK-lar tərəfindən təsdiq edilməyib. Hər 3 fəal MSK-ya şikayət veriblər. Rəsul Cəfərov və Zaur Qurbanlı onların bütün hüquqlarının, o cümlədən seçki hüququnun bərpasını Azərbaycan hökumətindən tələb edən Avropa Şurası Nazirlər Komitəsinin 3-5 dekabr 2019-cu il tarixli qərarlarına²¹ istinad etsələr də MSK məhkumluğun yerli qanunvericiliklə seçkiyə buraxılmamaq üçün əsas olduğunu göstərərək müvafiq DSK-ların qərarlarını qüvvədə saxlayıb.

b) İmzaların yoxlanması və namizədlərin qeydiyyatı

SMDT-nin apardığı müşahidələr göstərir ki, müxalif və müstəqil namizədlərdən fərqli olaraq, YAP tərəfindən namizədliyini irəli sürmüş şəxslər, eləcə də hökumətə loyal olan şəxslər qısa bir zamanda imzaları təhvil verərək, sürətlə qeydiyyatla alınmışlar. Bununla da həmin şəxslərin imzatoqlama prosesinə inzibati resurslardan istifadə ilə bağlı əsaslı şübhələr yaranıb.

Hər bir namizədin imza vərəqələrində olan məlumatları, həmçinin imza vərəqələrindəki imzaların düzgünlüyü DSK-ların cəlb etdiyi ekspertlərdən ibarət işçi qrupları vasitəsilə yoxlanılır. İşçi qruplarına DSK üzvlərinin rəhbərlik etməsi və qrupların tərkibində DSK üzvlərinin aparıcı mövqedə olması işçi qruplarının müstəqilliyini şübhə altına alır.

DSK-lar tərəfindən seçici imzalarının düzgün toplanmaması iddiası əsasında namizədliyi qeydə alınmayan şəxslərin bir çox hallarda şikayətləri əsasında MSK-nın qərarı ilə sonradan qeydiyyatla alınmışlar. Bununla belə bəzi dairələrdə imza vərəqələrinin müəyyən olmuş tarixdən gec təqdim edilməsi, namizədliyini irəli sürmüş şəxslərin əmlak və gəlirləri barədə doğru məlumat verməmələri namizədliyin qeyd alınmasından imtinanın səbəbləri arasında üstünlük təşkil edib.

45 sayılı Abşeron seçki dairəsindən öz təşəbbüsü ilə namizədliyini irəli sürmüş jurnalist Zahir Rəhimovun namizədliyinin qeydə alınmamasının səbəbi kimi əmlakı haqqında düzgün məlumat verməməsi göstərilib. Halbuki o, DSK-ya Əmlak Məsələləri üzrə Dövlət Komitəsindən aldığı arayışı təqdim etdiyini bildirib. Sonradan bəlli olub ki, Komitə jurnalistə verdiyi arayışdan fərqli olaraq DSK-ın sorğusuna cavab olaraq Z.Rəhimovun ailə üzvü olaraq adının keçdiyi ümumi torpaq sahəsinə olduğunu qeyd edib. DSK-nın qərarından şikayəti MSK təmin etməyib.

114 sayılı Şəki kənd seçki dairəsi üzrə VHP tərəfindən namizədliyi irəli sürülmüş Pünhan İmamovun namizədliyinin qeydə alınmasından imtinanın səbəbi kimi mülkiyyətində 47 sot torpaq sahəsi olduğu göstərilib. Halbuki o, belə bir torpaq sahəsinə malik olmadığını, bu haqda ilk dəfə eşitdiyini bildirib. DSK-nın qərarından verilən şikayəti MSK təmin etməyib.

c) Seçki komissiyalarının fəaliyyəti

²¹https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=090000168098f832

MSK fəaliyyətini əsasən qanunla müəyyən edilmiş müddətdə həyata keçirsə də namizədlərin irəli sürülməsi və qeydiyyatı dövründə bu qurumun onlayn məlumat mərkəzi çalışmayıb. Xüsusilə namizədlərlə bağlı məlumatların açıqlanması bu mərhələnin sonunadək yubanıb. SMDT namizədlərlə bağlı məlumatların onlayn məlumat mərkəzində yerləşdirilməməsinin səbəblərini öyrənmək üçün MSK-ya informasiya sorğusu göndərsə də, bu sorğuya cavab verilməyib. Ancaq namizədlərin irəli sürülməsi mərhələsi başa çatandan sonra məlumatlar 11 yanvar 2020-ci ildə onlayn məlumat mərkəzinə yerləşdirilib.²²

DSK-ların fəaliyyətində əvvəlki seçkilərdəki kimi yenə də davamiyyət çatışmayıb. Komissiya üzvləri bəzi hallarda iş vaxtı tam tərkibdə və ya zəruri tərkibdə toplanmayıb. Bu səbəbdən bəzi namizəd olmaq istəyən şəxslər namizədliyin irəli sürülməsi, imza vərəqələrinin əldə edilməsi, toplanan imzaların təqdim edilməsində ciddi vaxt itkisinə məruz qalıblar. Namizədliyini irəli sürən şəxslərin qarşılaşdıqları əsas maneələrdən biri DSK möhürünün olmamasıdır. Bunun nəticəsində namizədlər dəfələrlə DSK-ya gəlməyə məcbur olublar. DSK-lar yubanmaların əsas səbəblərindən biri kimi bələdiyyə seçkiləri ilə parlament seçkiləri dövrünün üst-üstə düşməsinə göstərirlər. Məsələn, **110 sayılı Zaqatala seçki dairəsindən** öz təşəbbüsü ilə namizədliyini irəli sürmüş Nurlana Cəlil ərizə ilə DSK-ya müraciət etsə də, DSK müxtəlif bəhanələrlə (möhürün olmaması, DSK sədrinin işdə olmaması və s.) namizədliyinin irəli sürülməsini təsdiq etməkdən imtina edib. O, yalnız 11 gündən sonra imza vərəqələri ilə təmin edilib. **73 sayılı Lənkəran şəhər seçki dairəsindən** öz təşəbbüsü ilə namizədliyini irəli sürmüş Xalid Bağirovun imza vərəqələri ilə təmin edilməsində də oxşar hal yaşanıb.

41 sayılı Sumqayıt birinci seçki dairəsindən namizədliyi Müsavat partiyası tərəfindən irəli sürülmüş Könül Əliyeva 21 dekabrda namizədliyinin irəli sürülməsi üçün zəruri sənədlərini təqdim etmək istəsə də, DSK şənbə günü olduğunu, daha sonra bələdiyyə seçkiləri olacağını əsas göstərərək sənədləri qəbul etməkdən imtina edib. Yalnız məsələ ilə bağlı MSK-ya şikayət ediləndən sonra 26 dekabrda Əliyeva imza vərəqələrini əldə edib.

VI. NƏTİCƏLƏR VƏ TÖVSIYƏLƏR

SMDT 9 fevral 2020-cil il növbədənənar parlament seçkilərində namizədlərin irəli sürülməsi və qeydiyyatı mərhələsinin müşahidəsi üzrə aşağıdakı nəticələrə gəlib:

- Növbədənənar parlament seçkiləri ərəfəsində siyasi mühit, xüsusən də ifadə azadlığı və sərbəst toplaşmaq azadlığı ilə bağlı məhdudiyyətlər, siyasi motivlərlə həbsdə olan şəxslərin azadlığa buraxılması iqtidarın azad və demokratik seçki mühitinin yaradılması ilə bağlı siyasi iradəsinin çatışmadığını nümayiş etdirir.
- Namizədlərin irəli sürülməsi prosesi zamanı bəzi müxalif və müstəqil namizədlərə bürokratik əngəllər yaradılaraq, onların yaxınları və nümayəndələri inzibati təzyiqlərə məruz qalıb. Ancaq bu mərhələdə təzyiqlər kütləvi xarakter daşımayıb.

²²09 fevral 2020-ci il Milli Məclisə seçkilərlə bağlı namizədlərin siyahısı, <https://www.infocenter.gov.az/archive/millimeclis2020.aspx?i=6&dsk=15>

- Namizədliyini irəli sürmüş bəzi şəxslərin Dairə Seçki Komissiyalarında imza vərəqələri ilə təmin edilmələrinə süni maneələr yaradılıb, ancaq bu cür hallar ölkə üzrə namizədlərin sayına mənfi təsir etməyib. Namizədlərin qeydiyyatından imtina barədə DSK-ların qərarları bəzi hallarda MSK tərəfindən ləğv edilsə də, hazırda bu yöndə 10-dan artıq şəxsin şikayət ərizələri məhkəmə araşdırmasının nəticəsini gözləyir.
- İmzaların yoxlanmasını həyata keçirmək üçün seçki komissiyaları tərkibində yaradılan işçi qrupları üzvlərinin peşəsi, kimliyi və təcrübəsi barədə məlumatlar ictimaiyyətə təqdim edilməyib.
- Seçki komissiyaları bəzi hallarda üzvlərinin tam tərkibdə iştirakı ilə toplaşa bilməyib. MSK bir ay ərzində namizədlərin adları və kimliyi barədə məlumatları açıqlamayaraq, şəffallığı təmin etməyib.

SMDT 9 fevral 2020-cil il növbədənənar parlament seçkilərinin növbəti mərhələlərinə hazırlıqla bağlı aşağıdakı tövsiyələri irəli sürür:

- Rəqabət mühitinin yaradılması üçün təşviqat mərhələsində namizədlərə bərabər imkanlar yaradılmalı, ödənişsiz efir vaxtı ilə bütün namizədlər təmin olunmalı, ödənişli efir vaxtı ağılabatan qiymətdə təklif edilməli;
- sərbəst toplaşmaq azadlığına, mediaya gətirilən məhdudiyətlər aradan qaldırılmalı, namizədlərin bütün seçicilərə çatımlılığının təmin edilməsi üçün görüşlər üçün ayrılan açıq və qapalı məkanların sayı artırılmalıdır;
- Seçki iştirakçılara təzyiqlər dayandırılmalı, inzibati resursların müəyyən namizədlərin xeyrinə istifadəsi təcrübəsinə son qoyulmalı, seçki komissiyalarının, eləcə də icra strukturlarının qanun pozuntularına yol verən nümayəndələrinin məsuliyyətə cəlb olunub cəzalandırılması üçün hüquqi addımlar atılmalıdır;
- Seçki şikayətləri seçki komissiyaları tərəfindən ərizəçilərin iştirakı ilə hərtərəfli araşdırılmalı, şikayətlərə baxılarkən yalnız milli qanunvericilik deyil, Azərbaycanın beynəlxalq anlaşmalarla üzərinə götürdüyü öhdəliklər, o cümlədən Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin seçki hüquqlarının pozulması ilə bağlı qərarları diqqətə alınmalıdır.

SMDT İdarə Heyəti

Bakı şəhəri 20 yanvar 2020-ci il

Əlaqə:

E-poçt: emc.az2001@gmail.com

Telefon: +994503334674

Veb sahifə: www.smdtaz.org

Twitter: SMDT_EMDS